

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ЗБОРНИК РАДОВА

ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У ПРИШТИНИ

LV (1) / 2025

Косовска Митровица
2025.

Оригинални научни рад
УДК: 911.37:94(497.115)"14/15"
908(497.115 Вучитрн)"14/15"
DOI: 10.5937/zrffp55-52827

НАХИЈА ВУЧИТРН У XV И XVI ВЕКУ

Татјана М. КАТИЋ¹
Историјски институт, Београд
Београд (Србија)

Урош С. ШЕШУМ²
Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Одељење за историју
Београд (Србија)

¹ tatjanakatich@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-1339-7305>

² uros.sesum@f.bg.ac.rs; <https://orcid.org/0009-0007-7158-441X>

Примљен: 17. 8. 2024.
Прихваћен: 10. 3. 2025.

НАХИЈА ВУЧИТРН У XV И XVI ВЕКУ

Кључне речи:
Вучитрнски
санџак;
османски
катастарски
дефтери;
област Вука
Бранковића.

Сажетак. У раду је на основу османских извора, лексико-графске и антропогеографске литературе и путописа из XIX века извршена убикација насеља Вучитрнске нахије, једне од највећих нахија на простору некадашње области Бранковића, у којој се налазило и седиште Вучитрнског санџака. Истраживање је мотивисала чињеница да је превод опширног дефтера Вуковог вилајета из 1455. године, мањкавог у погледу пописаних насеља и становништва и сачињеног према методологији која не омогућава поуздано утврђивање административних граница и припадност села територијално-управним јединицама, постао предмет посебног истраживачког пројекта који је између осталог за циљ имао убикацију у преводу неубицираних насеља и израду тематских карата. Поред незанемарљивог доприноса историјској географији, због зависности његових учесника од превода дефтера и поменутих мањкавости, пројекат *Насеља и становништво области Бранковића* из 2001. године резултирао је и бројним грешкама у погледу убикација, а нарочито мапирања. У намери да се грешке исправе, уз усвајање доприноса досадашњих истраживања, на основу наведених извора, а пре свега тапу тахир дефтера Вучитрнског санџака из 1570/1571. године, евидентирана су недостајућа насеља Вучитрнске нахије и утврђен њихов положај. Као прилози раду дати су списак села нахије Вучитрн у попису тапу тахир дефтера из 1570/1571. године, са факсимилима, као и карта Вучитрнске нахије, начињена на основу наших убикација.

Најстарије турске пописне књиге за простор данашњег Косова и Метохије из друге половине XV века, објављене пре више деценија у преводу на српски (Šabanović, 1964; Hadžibegić i dr., 1972) и албански језик (Pulaħa, 1974), пружиле су обиље изворног материјала за изучавање различитих аспеката прошлости овог подручја. Посебно плодноним показале су се за истраживања у областима историјске географије, ономастике и демографије. Приређивачи наведених извора – тапу тахрир дефтера, посебно оних на српском језику, релативно успешном убикацијом средњовековних топонима знатно су унапредили наше познавање географије Србије у XV веку. Посебан допринос на овом пољу дао је, нешто касније, Митар Пешикан (1981; 1982; 1984; 1986), који је поређењем података из средњовековних повеља и тачним рашчитавањем топонима који су у издањима поменутих извора погрешно транскрибовани с арабице, идентификовао знатан број до тада непознатих и неубицираних насеља.³ Анализом ономастикона показао је које су области биле настањене Словенима, односно Србима, које Албанцима, а које су представљале мешовите српско-албанске зоне. Убедљиво је аргументовао апсолутну превагу српског становништва на простору савременог Косова и Метохије у XV и XVI веку, што су потврдила и каснија истраживања (Катић, 2010б).

Међу горенаведеним објављеним дефтерима из XV века, највећу научну пажњу привукао је опширни дефтер Вуковог вилајета из 1455. године, који обухвата велики, мада не комплетан простор Косова, Косовског Поморавља и јужног подгорја Копаоника (Hažibegić i dr., 1972). Иако мањкав у погледу пописаних насеља и становништва и сачињен према методологији која не омогућава поуздано утврђивање административних граница и припадност села територијално-управним јединицама тј. нахијама, дефтер Вуковог вилајета је, у недостатку комплетнијег, преведеног османског пописа, изабран за предмет посебног научног пројекта под насловом *Насеља и сѐтановништво области Бранковића* (Мацура, 2001). Важан сегмент овог истраживања, које

³ Накнадно су, доступношћу више турско-османских извора, кориговани неки Пешиканови закључци (Катић, 2010а; Катић, 2010б; Катић и Гарић-Петровић, 2012).

се темељило на историјско-географским, економским, демографским, статистичким, ономастичким и другим анализама података у дефтеру Вуковог вилајета, била је и убикација неидентификованих насеља и израда тематских карата. Основу ових последњих чинила је карта која приказује административну поделу области Бранковића према нахијама, на коју су касније уношени сви други подаци, било за област у целини или појединачно по нахијама. И ту настаје проблем. Сарадници који су се бавили овим питањем нису били османисти и нису били упућени у начин на који су састављани тапу тахрир дефтери у XV веку. Мањкавости самог извора, за које нису знали јер нису имали увид у остале пописе Вукове области из истог и каснијег периода, спречиле су их у покушају да исправно сместе насеља у одговарајуће нахије, као и да препознају раније грешке приређивача критичког издања извора. Ако томе додамо и велику жељу да се реше сва спорна места, добијамо, осим једног броја заиста успешних убикација, и не тако занемарљив број „исфорсираних”, на основу којих је више насеља и црквених објеката смештено не само у погрешне нахије тада већ постојећег Вучитрнског санџака већ и у нахије других санџака, Призренског и Крушевачког.⁴ Резултат је „шарена” карта са бројним белинама због недостајућих места (Маџура, 2001, после стр. 138), на којој су насеља једне нахије смештена међу насеља сасвим друге, често врло удаљене нахије; поједина места су чак уцртана на простору који никада није био под влашћу Вука Бранковића и његових наследника већ је припадао кнезу Лазару Хребџановићу.⁵ Последично су и карте појединачних нахија које следе с једне стране непотпуне јер не бележе сва села дотичног подручја, или обухватају крајеве који нису улазили у њихов састав, или и једно и друго. Стога је неопходно, на основу богатије османске документарне грађе, резултата антропогеографије, лексикографије и података из путописа насталих у другој половини XIX века у време динамичне измене насеобинске и етничке карте овог простора, исправити и допунити закључке Маџуре и др. (2001), тим пре што у последње време има покушаја да се њихови подаци даље користе уз примену нових дигиталних технологија.

Овом приликом пажњу ћемо посветити једној од највећих нахија некадашње области Бранковића у којој се налазило и седиште санџака – Вучитрнској нахији. По успостављању османске власти у Вуковој земљи (*Vilk*

⁴ Подручја пописана у дефтеру Вуковог вилајета (Hadžibegić i dr., 1972) највећим делом припадала су Вучитрнском, а мањим Призренском санџаку. Оба санџака, као и суседни Крушевачки, основани су вероватно након првог пада Деспотовине 1439. године, а не тек по освајању Новог Брда 1455. године како се до сада сматрало. Детаљније видети Катић, 2020, стр. 29–30.

⁵ Османске нахије биле су по правилу територијално компактне административне јединице у оквиру којих су се ретко могла наћи села која су припадала другим нахијама, осим ако није реч о рударским центрима с посебним статусом. Изузетак представљају надтериторијалне нахије одређених друштвених група, на пример Влаха (Катић, 2021).

İli) на њеној територији основана су два санџака, Вучитрнски и Призренски, док су остали предели – Звечан, Јелеч, Рас, Сенице и други били део Скопског односно Скопско-босанског крајишта; године 1463. они су ушли у састав новооснованог Босанског санџака. Вучитрнски санџак био је подељен на више нахија, од којих су Морава, Лаб и Вучитрн биле територијално највеће. Потом следи нахија Тополница (Катић, 2024), а онда више малих нахија попут Клопотника, Приштине, Криве Реке, Јасеновика, Труповштице, Обице, Долаца и многих других. Примера ради, само је у околини Новог Брда, односно у Косовском Поморављу постојало њих петнаест, са преко 250 села која нису обухваћена пописом *Обласџи Бранковића* из 1455. године (Надџибегич и др., 1972).⁶ Током XVI века дошло је до одређених измена у организацији нахија, па су тако, на пример, села нахија Приштина и Обица некада спајана са селима нахије Морава, нахија Долац је припојена Пећкој нахији у Скадарском санџаку, док је од дела лапских села формирана нова нахија Вучитрнског санџака – Гољак.

Вучитрнска нахија, централна нахија Вучитрнског санџака – седиште санџакбега, углавном је задржала исти обим судећи према катастарским османским дефтерима. Мање варијације у броју пописаних села последица су замирања појединих насеља, стварања нових путем крчења шума или повремених административног премештања рубних села из једне нахије у другу, из Приштинске и Лапске у Вучитрнску или из Пећке у Вучитрнску и обратно. У зависности од врсте и времена састављања пописа, као и начина пописивања – да ли су посебно или обједињено регистровани горњи, доњи и средњи делови истог села – Вучитрнска нахија је бројала од око 200 до око 230 села.

Пописивачка пракса је у XV веку била таква да сва села једне области нису пописивана у оквиру исте књиге. Одвојено су вођене књиге султанових личних добара тј. хасова, друштвених група са посебним задужењима, на пример Влаха, војнука и соколара, затим села чији су приходи служили издржавању тврђавских посада и слично. Било је сасвим уобичајено да се једно село заведе само у једној пописној књизи, али и у више њих и то с различитим подацима уколико су у њему живеле различите категорије становништва, на пример раја и војнуци. У том случају село је било регистровано и у рајинском и у војничком дефтеру, а у зависности од тога под чијом су командом војнуци били, село је могло бити уписано у оквиру санџака коме територијално није припадало. На пример, нека војничка села Клопотника

⁶ Ново Брдо са широм околином, будући рударска област, припадало је султановом личном домену и као такво је регистровано у посебним дефтерима, од којих најстарији сачувани датира из 1498. године (TD 28). Овај попис је тренутно у припреми за објављивање у преводу на српски језик у оквиру једног од стратешких пројеката САНУ, *Историја и културно наслеђе српског народа на Косову и Метохији* (ИНСКИМ), ев. бр. 02-2021.

била су регистрована у дефтеру Вучитрнског, а друга у дефтеру Скадарског санџака (Катић, 2020, стр. 64–77). Уз то, треба имати у виду да пописи XV века најчешће нису сачувани у целини, што додатно отежава посао истраживача. Ово су неки од разлога због којих попис *Обласи Бранковића* (Hadžibegić i dr., 1972) садржи свега нешто више од 130 села Вучитрнске нахије.

Јаснија слика о простору одређене нахије добија се на основу дефтера из XVI века јер су у њима насеља регистрована, углавном, у оквиру једне књиге. Знатан број припадника горенаведених друштвених група је током прве половине XVI века изгубио привилеговани статус и сведен је на рају, а за преостале често нису састављане посебне књиге већ су сви бележени у један тапу тахрир дефтер дотичног санџака. Тако већ у дефтеру из 1530. године (167 *Numaralı*, 2004) у Вучитрнској нахији имамо уписано близу 190 села.

Најпрецизније податке, међутим, садрже тапу тахрир дефтери из друге половине XVI века, састављани према територијалном принципу, по нахијама, а не према врсти војничкихседа. Такав је дефтер Вучитрнског санџака (TTd. 124) из 1570. или 1571. године⁷, који нам је послужио као главни и најрелевантнији извор за утврђивање обима Вучитрнске нахије; на основу њега је и сачињена карта у Прилогу 2 овог рада. Попис TTd. 124 уједно је и последњи сачувани опширни тапу тахрир дефтер Вучитрнског санџака. У њему су приходи султана, санџакбега и тимарника груписани према управним областима, нахијама, а свакој од њих претходи списак села и селишта, која су се налазила на њеној територији. Ипак, и овај дефтер показује одређена мања одступања када је реч о пописивању села према територијалној припадности. На пример, данашња села Велико и Мало Рибаре у општини Липљан, која су се налазила на територији нахије Приштина, што се у пописима и наглашава, не само да се не региструју скупа с осталим селима нахије Приштина већ се региструју у одвојеним санџацима: село Рибар са нешто више од 100 кућа се од XV века пописује у оквиру Призренског санџака, у нахији Призрен, као део зеамета или тимара, док се други, Мали Рибар, са преко 30 кућа уписује у нахији Вучитрн као хас румелијског беглербега. Манастир Св. Архангел, који се налазио у атару ова два села, пописује се неки пут уз Велики Рибар у Призренској нахији, на пример 1530. године (167 *Numaralı*, 2004, стр. 342, 387), а неки пут уз Мали Рибар у Вучитрнској нахији, на пример 1570/1571. године (TTd. 124, стр. 227b–228a; Катић, 2010b, стр. 151–154). Такође, још два села из општине Липљан, Русиновце и Седлар, иначе редовно регистрована у нахији Приштина, односно Морава, у овом попису унета су на списак села Вучитрнске нахије.

⁷ Пописна књига је без датума, али са тугром султана Селима II (1566–1574). Познато је да је попис Вучитрнског, као и околних санџака: Крушевачког, Призренског, Скадарског и Дукађинског, започет у јесен 1568. године, а да су пописне књиге завршене током 1570. и 1571. године. Детаљније видети Катић, 2010b, стр. 11.

У оквиру Вучитрнске нахије заведена су 233 села и селишта тј. мезре, а на збирном списку пореских прихода, као посебне ставке уписани су и манастири на планини Чичавици,⁸ манастир Девич у близини села Велика Лауша (овде Велика Ловуша), манастир Мина и приход од различитих такси и глоба, тзв. нијабет (Прилог 1). Овде бисмо скренули пажњу да манастири на Чичавици нису обухваћени пописом *Обласџи Бранковића* (Hadžibegić i dr., 1972) јер су њихови приходи припадали хасу вучитрнског санџакбега који је регистрован на другом месту. Манастири Девич и Мина уписани су 1455. године као црква Дјевица у близини села Велика Ловиша и црква Миња која припада селу Врбници, али нису исправно идентификовани (Hadžibegić i dr., 1972, стр. 53, 115–116; Мацура, 2001, стр. 253). Црква Дјевица је тачно смештена на карти Вучитрнске нахије код Мацуре и др. (2001, стр. 138–139) у близини данашње Лауше, али није препозната као манастир Девич⁹, док је Миња поистовећена са Црквом Светог Мине у Штави, у горњем току Лаба, месту које је припадало нахији Беласица. Црква односно манастир Мина/Миња смешта се и северно од Подујева, у близини села Закут и Метохија (Зиројевић, 1984, стр. 134). Ова убикација такође није исправна јер су оба наведена села припадала нахији Лаб, а не нахији Вучитрн. Врбница у Вучитрнској нахији, поред које се налазио манастир Мина, највероватније је идентична данашњој Врници у близини Вучитрна; иначе, у нахији Вучитрн постојале су две Врбнице, од којих би друга била данашња Врбница јужно од Косовске Митровице. Да се баш код Врнице, јужно од Вучитрна, налазио манастир Мина указивао би податак из путних белешки српског приштинског конзула Тодора Станковића (1910, стр. 122), који је, путујући по Старој Србији 1897. године, у близини Кола, села суседног Врници, видео остатке једног великог манастира.¹⁰

Попис ТТд. 124 из 1570. или 1571. године бележи у Вучитрнској нахији једанаест селишта, од којих је само једно, по имену Ланиш¹¹, први пут регистровано, а остала су била у статусу мезре односно празног села још у XV или почетком XVI века. Реч је о насељима која су већ у време турског освајања

⁸ О Чичавици и остацима црквених споменика и њеној топономастици видети Ивановић, 1987, стр. 544.

⁹ Цркву Девичу исправно је идентификовала Зиројевић, 1984, стр. 90.

¹⁰ Код Кола, на локалитетима Рашевачки поток и Клисура (Зиројевић, 1984, стр. 131), постоје остаци две сакралне грађевине. Први локалитет Бранислав Нушић (1903, стр. 78) бележи као Киша Рашевцит, односно Рашевачка црква. То би могла бити Црква Марко, која се у пописима бележи код села Кола (MAD 1048, стр. 89), док би Клисура могла бити место где се налазио манастир Мина.

¹¹ Вероватно има везе с Ланишким потоком из Бањске хрисовуље, односно данашњим потоком Ладушњак који извире у селу Бечић и улива се у Клисурску реку код села Микушница (Томовић, 2011, стр. 211).

била у процесу замирања, попут Доњег Кудрина¹², Тополе¹³ и Коларића¹⁴. Скоро сва селишта обрађивана су „споља”, односно од стране становника суседних села: Серђе Поље су обрађивали становници Чикатова и Гладног Села, Врановце они из Гладног Села, Црну Козу становници неубицираног села Грнчић или Граничић, а мезру Грмље становници Бошњака односно данашњег Бошњана (TTd. 124, стр. 221b, 222a, 237a, 277a). За мезре Ђурђе, Лопаш и Тураће није наведено у близини којих села су се налазиле.¹⁵

У Вучитрнској нахији је пописом TTd. 124 регистровано и неколико празних села која нису означена као мезре јер је, према претходном попису, већина њих била насељена па се очекивало да ће се становништво вратити. То се, међутим, није догодило у случају села Брештица, Рајовце, Кундел другим именом Петрова¹⁶, Горњи Ловци, Црквена Кандил (К'ндил) и Горња Раковица која су трајно запустела и нестала без трага.¹⁷ Једино се

¹² Доњи Кудрин је регистрован као празно село 1455. и 1477. године; 1487. године су у њему само номинално уписане две куће и један неожењени (Hadžibegić i dr., 1972, стр. 100), а 1530. и 1544/1545. године две баштине у власништву једног муслимана (167 *Numarali*, 2004, стр. 347; TD 234, стр. 368). Године 1570/1571. означен је као мезра на којој нико не живи (TTd. 124, стр. 269a). Горњи Кудрин се одржао нешто дуже; 1455. године имао је 14 кућа и два неожењена, да би 1477. године спао на четири куће и два неожењена (Hadžibegić i dr., 1972, стр. 99). Нешто пре средине XVI века имао је само једну кућу (TD 234, стр. 308) а двадесет година касније две (TTd. 124, стр. 268b). Ипак, село није запустело. Под именом Кудрина опстало је до пописа 1914. године у коме се бележи као заселак села Дубовца у Дреници. У попису из 1921. године га нема, али име му се чува у називу дубовачког потеса (Вукановић, 1998, стр. 268–269).

¹³ Топола је 1455. године имала пет (Hadžibegić i dr., 1972, стр. 45), а 1530. једну кућу (167 *Numarali*, 2004, стр. 348). Није се могла налазити код Штимља (Мацура, 2001), јер је то место припадало нахији Морава; налазила се у близини села Резала како је то изричито наведено у TTd. 124, стр. 222a.

¹⁴ Коларић је 1455. године имао седам кућа да би до 1477. сасвим опустео и након тога се региструје као мезра (Hadžibegić i dr., 1972, стр. 99; 167 *Numarali*, 2004, стр. 350). Сматра се да одговара делу данашњег села Коло на источној падини Чичавице (Мацура, 2001, стр. 123), међутим, према TTd. 124, стр. 222a, 274a, мезра Коларић је била близу села Давидовце и Дубовац на западној страни Чичавице.

¹⁵ Од свих наведених мезри само је Тураће била настањена; на њој су регистровани један хришћански старешина куће, његов одрасли неожењени син и један муслиман, власник старе хришћанске баштине (TTd. 124, стр. 282b).

¹⁶ Налазило се између села Резала и Тушиље; помиње се у средњовековним повељама као Кундел/Кундељ и Кундеђ (Томовић, 2011, стр. 214; Лома, 2013, стр. 123).

¹⁷ Од наведених, само су последња два уписана у дефтер Вуковог вилајета из 1455. године – Црква Кондил и Горња Раковча (овако уписане) имале су тада по пет кућа, а 1477. и 1487. године ниједну (Hadžibegić i dr., 1972, стр. 47, 294). Године 1530. село Црквена Кандил имало је једну кућу и водило се у нахији Приштина, док је Горња Раковица и даље била празна (167 *Numarali*, 2004, стр. 348, 359). Петнаест година касније и Црквена Кандил је остала без становника (TD 234, стр. 485).

село Плужине, за које је 1544. године констатовано да је доста пострадало од куте и да је спало на само четири породична и једно удовичко домаћинство (TD 234, стр. 364), касније обновило и опстало до данас.

Активних села Вучитрнске нахије, обухваћених пописом из 1570. или 1571. године било је 188 (Табела 1) и бројала су од свега два (Галица) до око 80 породичних домаћинстава (Велики и Мали Кичић). Једино насеље градског типа на подручју целе нахије био је Вучитрн у коме је било уписано 228 муслиманских и 97 хришћанских домаћинстава, као и 17 неожењених хришћана. Сви хришћани носили су српска народна имена или имена из хришћанског календара; албанских народних имена није било (TTd. 124, стр. 228b–230b).¹⁸ У поређењу са стањем из 1455. године, када су у Вучитрну живели само хришћани – 200 породичних, 16 удовичких домаћинстава и 16 неожењених (Hadžibegić i dr., 1972, стр. 29–31) јасно је да се насеље увећало и то у корист муслиманског становништва, што је и очекивано с обзиром на то да је реч о седишту провинције. Процес претварања Вучитрна у већинско муслиманско насеље започет је досељавањем одређеног броја војника и административног особља одмах по освајању, али је завршен тек у овом периоду.¹⁹

Што се тиче села Вучитрнске нахије, она су у другој половини XVI века, баш као и 1455. године, била настањена искључиво Србима; ни у једном селу није уочено име из народног албанског ономастикона. Ретки муслимани, чије етничко порекло није могуће утврдити, регистровани су у 50 вучитрнских села, где су држали некадашње хришћанске баштине. Углавном су по једна, две или три баштине у тим селима биле у рукама муслимана који, вероватно, тамо нису живели већ су само поседовали земљу као вид капитала. Приметно је да су муслимани највише куповали имања у околини Вучитрна и на потезу између Вучитрна и Митровице. У неким селима их је било изразито више него у осталима и то су места у којима су били трајно насељени и где су постепено постали већина. Скоро сва села налазила су се у непосредној близини Вучитрна. У Окраштици су 1570/1571. године живели само муслимани, њих петнаесторица који су углавном потицали из војничког staleжа (TTd. 124, стр. 256a). У Облевику је муслиманских

¹⁸ Попис града Вучитрна из 1570/1571. године објављен је у преводу на албански језик (Pulaha, 1984, стр. 532–537).

¹⁹ Године 1477. у Вучитрну је било 45 муслиманских кућа, 94 хришћанске, 24 неожењена хришћанина и 24 хришћанке удовице (MAD 16, стр. 4b); године 1487. уписане су 43 муслиманске, 78 хришћанских кућа, 11 неожењених, 10 удовица и 11 баштина (TD 22, стр. 3); године 1530. број муслиманских пореских обвезника је био незнатно већи од хришћанских, 97 према 85 (167 Numarali, 2004, стр. 340). Слично стање је било и 1544/1545. године када је у Вучитрну регистровано 109 муслиманских кућа, 82 хришћанске, 4 неожењена хришћанина и 3 хришћанска удовичка домаћинства (TD 234, стр. 214–216).

имања било отприлике колико и хришћанских – 15²⁰; у Шалцу (14) их је било двоструко више него хришћанских, као и у Букошу (10); у Проданчи их је било 13 спрам 10 хришћанских. Села у којима је такође број муслиманских имања био приближан или нешто већи од броја хришћанских, а да нису у околини Вучитрна, јесу: Броћна (12), Которе (12) и Клина (11). Муслимани нису стицали поседе само куповином хришћанских имања већ и крчењем горе. Тако су неки раскрчили шуму код села Котора да би се бавили земљорадњом и трајно се населили; ту су засновали нови део села.²¹

Од укупно 188 активних села нахије Вучитрн у другој половини XVI века, највећи број је опстао до данас, са истим или незнатно измењеним именима. Отприлике четвртина насеља је ишчезла, спојила се са другим насељима или променила име. Један број таквих села могуће је идентификовати на основу сачуваних назива у именима потеса, планинских врхова, брда и потока, материјалних трагова на терену, ближих одредница у османским дефтерима и наводима каснијих историјских извора. Међутим, одређен број топонима није могуће убицирати на терену због константних миграција, верско-етничких промена, ратних страдања и ефеката епидемија између XVI и почетка XX века.²²

Разарања током хабзбуршко-османских сукоба крајем XVII и у првој половини XVIII века и сеоба Срба на север свакако су резултирали замирањем једног броја насеља. Нестанак успомене на њих у локалној средини, односно губитак трага чак и у топономастици, извесно је и последица досељавања албанског становништва. Досељеници Албанци, у ретким случајевима дисконтинуитета становништва, нису ни могли да баштине име насеља или потеса на коме су се насељавали, па су га називали новим именом, на свом језику, што се, како се из претходног излагања види, није често догађало. Чињеница да је већина насеља сачувала или незнатно изменила старо име показује да је промена верско-етничке слике текла постепено, али константно, од краја XVI до почетка XVIII века.²³ У супротном, да се албанофоно

²⁰ У Облевику већ у другој половини XV века има 6 муслиманских имања (TD 9, стр. 25).

²¹ Котор је због тога регистрован у попису два пута (видети Прилог 1, под ред. бр. 104 и 198). У првоуписаном Котору су сви становници Срби (31 кућа и 9 неочежених) док су у другом, новонасталом делу сви становници муслимани – њих 12, од тога половина спахијски синови (TTd. 124, стр. 281a).

²² Извори бележе разорније епидемије куге на Косову и 1544, 1553, 1555, 1571, 1604, 1719, 1719, 1760, 1788, 1813, 1818, 1836–1838. Будући да су насеља била мала, епидемија је могла сасвим да их обезбуди, као што је на пример био случај са албанским насељеницима села Грачанице у другој половини XVIII века. Село је једно време било пусто, али је потом обновљено од стране Срба (Храбак, 2005, стр. 416–422; Шешум, 2017, стр. 210, 269, 314–315).

²³ Тако је, на пример, до прве половине XIX века албанско становништво постало доминантно или једино на рубовима географског Косова, у Дреници и југозападном

становништво у масама населило на потпуно пуст простор, топонимија би била сасвим измењена. Староседелаца, исламизованих или не, увек је било довољно да пренесу топономастику досељеницима, који су је прихватили.

Поред наведеног, на нестанак насеља утицале су и промене пејзажа, било да је до њих дошло природним путем, изливањем река и померањем некадашњих речних устава на пример²⁴, или људским деловањем односно сточарењем као доминантним видом привређивања албанских досељеника.²⁵ Највећи утицај имала је ипак коренита промена верско-етничке слике простора данашњег Косова и Метохије која се одиграла након српско-турског рата 1877–1878, када су муслимани напустили области које су припале Кнежевини Србији и населили се у пограничне области Османског царства. Тада је у бројним постојећим насељима дошло до потпуне смене српског становништва албанским, као и до формирања нових албанских, черкеских и насеља муслимана мухацира из Босне и Херцеговине. Укупно је 350 сеоских насеља на простору данашњег Косова и Метохије било захваћено инверзном албанском миграцијом и у мањој мери досељавањем Черкеза и мухацира из Босне и Херцеговине.²⁶ Највећи број муслимана населио је ширу околину Ђилана, Приштине и Вучитрна као и јужне обронке Копаоника. Због пораста броја становника дошло је до заоравања и крчења дотадашњих шума, ливада и пашњака, при чему су свакако страдали остаци некадашњих села, а њихова имена, ако су до тада и памћена, везана су за пољопривредне парцеле.

подгорју Копаоника. У Дреници, у којој су крајем XVII и почетком XVIII века Албанци већ били врло бројни, српско православно становништво је нестало до седамдесетих година XVIII века, услед исељавања и исламизације, којој је следило арнауташење односно прихватање албанског језика и фисне организације (Шешум, 2017, стр. 25, 31–32, 337–341, 364–366, 368, 372–373).

²⁴ Регулација реке Неродимке, која је постојала у средњем веку, изгледа да је до почетка XVI столећа напуштена. Још у првој половини XVI века помиње се велика бара Сазлија, која је називана блатом због мочварности; на њу се настављало Робовачко блато код села Робовца. Мочварно блатиште постојало је и на северу, између планине Голеш и реке Ситнице, код села Радевца, такозвано Радевачко блато. Сазлија и Робовачко блато исушени су тек након 1878. године, а Радевачко након Првог светског рата. Не чуди стога што је осамдесетих година XVIII века хабзбуршки ухода Фрања Михановић описао косовску котлину као ретко насељену мочвару са понеком ливадам и ораницом и констатовао неколико потпуно напуштених села у долини Ситнице (Урошевић, 1965, стр. 14–15; Шешум, 2017, стр. 318).

²⁵ Ами Буче је тридесетих година XIX века путовао од Пећи до Приштине и за тамошњи пејзаж навео да је испуњен луговима и пашњацима, међу којима се изузетно ретко јављају парцеле под усевима (Шешум, 2017, стр. 318).

²⁶ Од 350 села, 25 до тада потпуно српских постала су потпуно албанска, а из 26 мешовитих су се Срби иселили. Дакле, из 51 сеоског насеља нестало је српског становништва, а формирано је и 26 потпуно нових муслиманских (Шешум, 2014, стр. 126).

Табела 1. Списак насељених места нахије Вучитрн према попису из 1570/1571. године²⁷

Име села у преводу на српски језик	Име села у турској транскрипцији	У попису <i>Обласџи Бранковића</i> 1455. г.	Савремени назив
Бабнос	Babnos	Бабинос	Бабин Мост
Бахша	Bahşa	Бахшијева	Бакшија
Бањица	Baniça	Бањица ²⁸	Бањица
Бањска	Banska	Бањска	Бањска
Батпаре	Batpare	Батбари	Батваре
Бежанић	Bejanik	Бежаник	Беженић
Белаћевце	Belakefçe	Пелаћевница	Белаћевац
Белина	Belina	–	Белина, потес ²⁹
Бенчуј	Bençuy	Бенчуј	Бенчук
Биочић	Bioçik	Бијочинци	Бечић
Божовце	Bojoççe	–	Божевац, потес ³⁰
Боровнице	Borovniçe	–	Ишчезло ³¹
Бошњак	Boşnak	–	Бошљане ³²
Брабронић	Brabronik	Брабоњић	Брабоњић
Бресница	Bresniça	Бресница	Бресница, потес ³³
Брештица	Breştica	–	Неутврђено
Броћна	Brokna	–	Броћна
Брусник	Brusnik	–	Брусник
Букош	Bukoş	–	Букош
Бускинци	Buskinçi	–	Неутврђено ³⁴
Васиљева	Vasileva	Васиљево	Васиљево

²⁷ Насеља чије делове (Горњи, Доњи, Средњи или Велики и Мали) османски пописивачи бележе као засебна села, представили смо обједињено овде као и на Карти 1 ради уштеде простора.

²⁸ У дефтеру *Обласџи Бранковића* уписане су две Бањице, једна у нахији Морава (Hadžibegić i dr., 1972, стр. 37) и друга у нахији Вучитрн (Hadžibegić i dr., 1972, стр. 102). На карти у прилогу издања унета је само Бањица у Морави (данас Бањица у Горњој Дреници, јужно од села Коморане), која је код Мацуре и др. (2001) погрешно уврштена у нахију Вучитрн. Наиме, у Морави су постојале две Бањице (TTd.124, стр. 308b, 309a), од којих друга није уписана у горенаведеном дефтеру: једна у Горњој Дреници, а друга у долини Неродимке, код села Гатња (видети карту нахије Морава у Мацура, 2001). Бањица у нахији Вучитрн је данас истоимено село у близини Чикатова.

²⁹ Топоним Белина сачуван је у имену њиве у Весековцу (Урошевић, 1975, стр. 10).

³⁰ Код Г. Преказа.

³¹ Пописивач је утврдио да су ово село, за које је навео да је у близини Трепче, становници напустили између два пописа, а да се неколико његових баштина, сада у власништву хришћана из Трепче и доселаца, обрађује споља (TTd. 124, стр. 286a).

³² Елезовић (1932, I свеска, стр. 57) ово село наводи као Бошљане.

³³ Потес Бресница у Горњој Клини (Вукановић, 1998, стр. 242).

³⁴ Може се читати и Бошкинци.

Виљанци	Vilançi	–	Виљанце
Висаковце	Visakofçe	–	Весековце
Витак	Vitak	–	Витак
Витиште	Vitište	–	Неутврђено
Влахиње	İvlahine	–	Влахиње
Вражегрнци	Vrajegrnçi	–	Непознато
Врба	Virba	Врба	Врба, потес ³⁵
Врбница	Virbniça	Врбница	Врбница
Врбница (друга)	Virbniça	Врбница	Врница
Врбовце Горње	Virbofçe Gorna	–	Врбовац
Вучјак	Vuçyak	–	Вучак
Гадиш	Gadiş	–	Неутврђено ³⁶
Галица	Galiça	Калица	Галица
Гладно Село	Gladno Selo	Гладно Село	Гладно Село
Глобар	Globar	–	Глобаре
Глоговче	Glogofçe	–	Глоговац
Гориш	Goriş	–	Непознато
Гојбуђа	Goybuka	–	Гојбуља
Грабовце	Grabofçe	Грабовац	Грабовац
Градица Г., Д. и (С.)	Gradiça	Крадница и Д. Градац	Градица
Граничић	Graniçik	–	Непознато
Гумниште	Gumnište	–	Гумниште
Давидовце	Davidofçe	Давидовце	Ишчезло ³⁷

³⁵ Код Мацуре и др. (2001, карта Вучитрнске нахије) Врба је лоцирана на месту данашње Добре Луке изнад Вучитрна. Међутим, Добра Лука под својим именом постоји и уписана је у овом дефтеру. Пешикан (1984, 12/268) сматра да се ради о потесу Врба северно од Г. Клине, али је то подручје припадало нахији Клопотник. Урошевић (1975, стр. 28) бележи топоним, њиву Врба, у Новом Селу Мађунском, а њему суседно село, Пестово, припадало је нахији Вучитрн. Према томе, ова последња убикација чини се најизвеснијом.

³⁶ Није идентично селу Гадиш у општини Ѓџилане, јер је тај Гадиш припадао нахији Морави.

³⁷ Судаћи према напмени у ТТд. 124, стр. 274а, налазило се у суседству Дубовца на обронцима Чичавице; вероватно у правцу Ошљана у чијој близини постоје остаци старог насеља и топографски назив Прони Давидит тј. Давидов поток (Урошевић, 1965, стр. 261). У Девичком катастигу се 1769. године помиње село Давидовац и с њим заједно Красмировце, на основу чега Елезовић (1932, I свеска, 119) закључује да се село налазило у тадашњем Дреничком срезу. С обзиром на то да се Красмировац такође налази на падинама Чичавице, јужно од Дубовца, убикација Давидовца између Ошљана и Дубовца је поуздана. Идентификација с данашњим Давидовцем код Штимља (Надџибегич и др., 1972, карта) није исправна јер је овај Давидовац припадао нахији Морави и носио је друго име Мојнаци (ТТд. 124, стр. 308а). Иначе, Мојнаци су регистровани 1455. године, али нису идентификовани ни од стране Хаџибегича и др. (1972, стр. 162) нити Мацуре и др. (2001, стр. 125).

Добраше(о)вци Г. и Д.	Dobraše(o)ŕci G. ve D.	Д. Добрашевце	Доброшевац
Добрин Лука	Dobrina Luka	— ³⁸	Добра Лука
Добродуб	Dobrodub	Добро Дубко	Добри Дуб
Дујевац	Dujevač	—	Ишчезло ³⁹
Домањек	Domanyek	—	Доманек
Дошевци д.и. ⁴⁰ Дојковци	Doŕeŕci n.d. ⁴¹ Doykoŕci	—	Дошевац
Дрвар	Drvar	Дрвари	Дрваре
Дреновце	Drenoŕce	—	Неутврђено ⁴²
Дреновце Горње	Drenoŕce Gorna	Горње Дреновце	Неутврђено ⁴³
Дубница Г., Д. и С.	Dubnica G., D. ve S. ⁴⁴	Дубница Г., Д. и С.	Г., Д. и Луг Дубница
Дубовце	Duboŕce	—	Дубовац
Желивода	Jelivoda	Зливода	Желивода
Желивода (друга)	Jelivoda	Зливода (друга)	Непознато
Забређан	Zabregan	Забрђе	Забрђе
Зијача	İzyača	—	Зијача
Злокућан	İzlokukan	Злокућани	Злокућане, потес ⁴⁵
Злокућан (други)	İzlokukan	Злокућани (други)	Непознато
Јасеновик	Yasenovik	Јасеновик	Ишчезло ⁴⁶

³⁸ Село Лука у попису *Обласџи Бранковића*, које су Хаџидегић и др. (1972, стр. 150) идентификовали с Добром Луком код Вучитрна, заправо је село Лука у нахији Морава.

³⁹ Милош С. Милојевић (1872, стр. 105) помиње некадашњи градић „Дујевац” на Чичавици, док Бранислав Нушић (1903, стр. 78) пише да се врх једног брда изнад потока Желивода зове Дујевац; крај потока је приметио развалине три цркве. Биће да су ово остаци манастира Свети Архангел који се у попису бележи баш у селу Дујевац (TTd. 124, стр. 288b).

⁴⁰ Друго име.

⁴¹ Тур. *nâm-i diğər*.

⁴² Било је више Дреноваца на простору нахије Вучитрн.

⁴³ Могуће да се односи на део села Трновац, другим именом Дреновац (данас Дреновац крај Лаба), који је у дефтеру, на списку села нахије (Прилог бр. 1) уметнут после Горњег Дреновца, под истим редним бројем.

⁴⁴ *Gorna, Dolna ve Sredna*.

⁴⁵ Према Елезовићу (1932, I свеска, стр. 212) Злокућане су потес код села Врнице у тадашњој Чичавичкој општини. Урошевић (1975, стр. 54) још прецизније наводи да је то назив њиве у Невољану, суседном Врници. Да је убикација исправна потврђује чињеница да је Злокућан, скупа са суседним селима Врница (Врница), Коло и Невољане чинио један тимар крајем XV века (MAD 1048, стр. 87–89).

⁴⁶ Није идентичан Јасеновику источно од Приштине (Hadžibegić i dr., 1972, карта) нити Г. и Д. Јасеновику западно од Зубиног Поттока. Први је био седиште истоимене нахије у близини Новог Брда, а други је припадао нахији Клопотник. Јасеновик Вучитрнске нахије се, судећи према наводима Бањске хрисовуље, налазио поред Племетине, према Обилићу (Томовић, 2011, стр. 213).

Јастребар	Yastrebar	–	Непознато
Карач	Karaç	–	Караче
Крачет	Kraçet	–	Крчета, потес ⁴⁷
Качин Дол	Kaçin Dol	–	Качандол
Кичић и Д. Кичић	Kiçik ve Dolna Kiçik	Д. Кичићи	Кичић Мали и Велики
Кладорубница	Kladorubniça	Кладородница	Кладерница
Клина Г., Д. и С.	Klina G.. D. ve S.	Горња Клина	Клина
Клећани	Klekani	–	Непознато
Кобилић Г. и Д.	Kobilik G. ve D.	Доњи Копилић	Г. и Д. Обилић
Ковач	Kovaç	–	Ковачица
Кожинце	Kojinçe	–	Кожица
Кола	Kola	Коло	Коло
Корнатица	Kornatiça	Крунатица	Коретица Г. и Д. ⁴⁸
Косимлатица Г. и Д.	Kosimlatiça G. ve D.	Костомлатица	Непознато ⁴⁹
Котор	Kotor	Котор	Которе
Краветина	Kravetina	–	Непознато
Крајкова	Kraykova	–	Крајково
Крајсалић	Kraysalik	Крајсалић	Красалић
Красмировце	Krasmirofçe	Красмировце	Красмировац
Крлигат	Kirligat	–	Крлигате
Крушевица Горња	Kruşeviça Gorna	Крушевица	Крушевац
Кудрин Горњи и Доњи	Kudrin. Gorna. Dolna	Горњи Кудрин	Кудрина, потес
Кузмин	Kuzmin	–	Кузмин
Кутова	Kutova	–	Ишчезло ⁵⁰
Кућица	Kuçiça	Кућица	Кућица
Лесковче	Leskofçe	Лесковац	Лесковчић
Лешница Г. и С.	Leşniça Gorna, Sredna	Лешница Г. и С.	Неутврђено ⁵¹

⁴⁷ У атару села Резала; према повељама, име села је било Крчети (Томовић, 2011, стр. 214; Лома, 2013, стр. 118).

⁴⁸ Старо име било је присутно још увек у XIX веку. Године 1836. извесни Стефан Савић наводи кнезу Милошу да је његова фамилија, од постања свог до исељења његовог деде, живела у селу Корнатица у нахији Дреници, која припадаје Вучитрну (Ђорђевић, 1926, стр. 66).

⁴⁹ Хаџибегећ и др. (1972, карта) као и Мацура (2001, карта Вучитрнске нахије) погрешно је идентификују с данашњом Костомлатицом, која се налази на простору некадашње нахије Иногоште у Ђустендилском санџаку.

⁵⁰ У дефтеру је наведено да се налазило у близини Гојбуђе, данашње Гојбуље. Видети Прилог 1, село бр. 110.

⁵¹ Није идентично данашњем засеоку Лешница на истоименој реци, левој притоци Качандолске реке (Њаџибегећ и др., 1972, стр. 250). Ова Лешница припадала је Пришти-

Либојевце	Liboyevçe	–	Љубовац ⁵²
Ликошан	Likošan	Лукошани	Ликошани
Ловуша Г. С. и Велика	Lovuša, G.. S.. Büzürk	Ловиша	Лауша
Ловци Горњи и Доњи	Lofçi Dolna ve Gorna	–	Непознато
Љубче Г. д.и. Шегаче	Lubçe G. n.d. Şegaçe	Шигач	Сегаш
Љубче Горње Велико	Lubçe Gorna Velika	Горње Љупче	Горње Љупче
Лулковац	Lulkofaç	–	Ликовац
Лудковац	Ludkofaç	Љутковце	Литковац ⁵³ , потес
Мађери	Mageri	–	Мађера
Марин	Marin	Марин	Марина /Морина
Медовик	Medovik	–	Непознато
Микушница	Mikušnica	–	Микушница
Милатковце	Milatkofçe	–	Неутврђено
Милодеђа	Milodeka	Мелозила	Непознато ⁵⁴
Мирашева Лука	Miraševa Luka	–	Неутврђено
Михалич	Mihaliç	Михаличина	Мијолић
Мокримаљ	Mokrimal	Мокруман	Макрмаљ
Мочвар	Moçvar	Мочивар	Мучувар, потес ⁵⁵
Мрскула Горња и Доња	Mrskula G. ve D.	Мрскула Г. и Д.	Неутврђено ⁵⁶

ни (167 *Numaralı*, 2004, стр. 356) док су Горња, Доња и Средња Лешница припадале Вучитрну (167 *Numaralı*, 2004, стр. 347, 350). У попису ТТд. 124 из 1570/1571. године наведене су још две Лешнице, једна у нахији Морава и друга у нахији Лаб.

⁵² Село Либојевци помиње се у *Поменику храма Свејџа џири јерарха* из XVI века (Поповић и др., 2011, стр. 236). У облику Љубовец наводи га Елезовић (1932, I свеска, стр. 375).

⁵³ Овако је унето на карту Војногеографског института 1:50.000, Косовска Митровица 630-4, између села Сидовца и Г. Грабовца. Међутим, Елезовић (1932, I свеска, стр. 377) потес код Грабовца наводи као Љутковац. Бранислав Нушић (1903, стр. 79) такође пише да се једна коса код Сидовца зове Љутковац, док Тодор Станковић (1910, стр. 122) наводи да се на врху Чичавице планине налази једна градска развалина, која се зове Љутковица. Није исправна идентификација Мацуре и др. (2001), који га смештају на место данашњег Ликовца.

⁵⁴ У пописима XV века бележи се као Милодеља/Милодела (MAD 16, стр. 14а; TD 1048, стр. 118). Могуће је, али мање извесно, читање Мелозила. Није идентично Мијолићу (Мацура, 2001, стр. 122), који је у овом попису уписан као Михалич.

⁵⁵ Потес код Горњег Обриња. Није идентично селу Мочаре код К. Каменице (Hadži-begić i dr., 1972, стр. 58; Мацура, 2001, карта нахије Вучитрн) јер је оно припадало нахији Тополници.

⁵⁶ Село Горња Мрскула имало је и друго име Драшковић (Прилог 1, под ред. бр. 176). Могуће да су се села налазила у северозападном делу Вучитрнске нахије јер се у попису из 1544. године војнуци Горње Мрскуле уписују у нахији Клопотник (TD 234, стр. 386). Горња и Доња Мрскула не могу се идентификовати са селима Г. и Д. Микуљани

Мучин Дол д.и. Птица	Muçin Dol n.d. İptiça	–	Тица
Мушковце д.и. Трлабућ	Muşkofçe n.d. Trlabuk	Мошковце	Трлабућ
Невољан	Nevolan	Невољани	Невољане
Недакос	Nedakos	Недокос	Недаковац
Невадовце	Nevadofçe	Невадовци	Неутврђено
Новасел	Novasel	–	Ново Село
Обајгора	Obaygora	–	Бајгора
Облевик	Oblevik	–	Облевик, потес ⁵⁷
Обрина и Мала Обрина ⁵⁸	Obrina ve Mala Obrina	Мало Обриње	Обриње Г. и Д.
Овчарева	Ofçareva	Овчарево	Овчарево
Окраштица	Okraştıça	Окраштица	Окраштица
Ошљан	Oşlan	Ошљан	Ошљане
Пантина Горња и Доња	Pantina Gorna ve Dolna	Пантина Д. и Г.	Пантина
Пасома	Pasoma	Пасома	Пасома
Пачебрат	Paçebrat	Бац	Непознато ⁵⁹
Пестова	Pestova	–	Пестово
Пинцел	Pinçel	–	Пицел
Племетин	Plemetin	Пламедино	Племетина
Подлужје	Podlujye	Подлужа	Полужа
Покљек	Poklyek	–	Поклек
Пољанце	Polançe	–	Пољанце
Попова	Popova	–	Попово
Поповце	Popovçe	–	Непознато ⁶⁰
Првиновце	Pırvinofçe	–	Непознато
Преказ Доњи и Мали	Prekaz Dolna ve Küçük	–	Преказе Д. и Г.
Прековци Г. и Д.	Prekofçi G. ve D.	Берковце Г. и Д.	Преловац
Прилужје	Prilujye	Прилужа	Прилужје

у општини Куршумлија (Мацура, 2001, стр. 124) који су припадали нахији Прокупље у Крушевачком санџаку, а бележени су под именом Микуловча (Катић, 2020, стр. 72).

⁵⁷ Између села Букош и Невољане, код Вучитрна.

⁵⁸ Мало Обриње носи и друго име Горикућа (Прилог 1, под ред. бр. 143).

⁵⁹ У дефтеру из 1477. године (TD 1048, 538) уписано је као Баџи Папрат. Има домишљања да би могло бити идентично данашњем селу Бакс у Дреници (Вукановић, 1998, стр. 277).

⁶⁰ У попису је наведено да се налази близу Невадовца, које није убицирано (Прилог 1, под ред. бр. 227).

Проданче	Prodançe	–	Ишчезло ⁶¹
Радијовци	Radiyofçi	–	Непознато
Радишева	Radişeva	Радишево	Радишево
Ракатница	Rakatniça	–	Ракитница
Раковица Г. и Д.	Rakoviça G. ve D.	Раковица(че) Д. Г.	Ишчезло ⁶²
Рајовце	Rayovçe	–	Непознато
Рашевци	Raşevçi	–	Ишчезло ⁶³
Резал	Rezal	Резали	Резала ⁶⁴
Рибар	Ribar	–	Мало Рибаре
Робица	Robiça	–	Ропица
Руђани	Rugani	–	Неутврђено
Русиновце	Rusinofçe	Русиновце	Русиновце
Самаков	Samakov	– ⁶⁵	Неутврђено
Самодрежа	Samodreja	Самодража	Самодрежа
Самопси ⁶⁶	Samopsi	Самобис	Милошево
Свињар	İsfinar	– ⁶⁷	Свињаре
Седлар	Sedlar	Седларе	Седларе
Селце	Selçe	–	Сељанце ⁶⁸
Сибовце	Sibofçe	Сибовац	Сибовац Г. и Д.
Сићевица	Sikeviça	Сићевац	Сићево
Скочан	İskoçan	–	Скочна
Скровна	İskrovna	–	Скровна

⁶¹ Према Елезовићевом *Речнику* (1932, II свеска, стр. 149), назив дела вучитрнског поља. Туда протиче и истоимени поток (ВИГ, секција Косовска Митровица 630-2, 1:50.000).

⁶² Село се, према дефтеру из 1544. године, налазило у суседству Градице (TD 234, стр. 572); када је Горња Раковица опустела до 1570/1571. године њену земљу су обрађивали становници Градице (TTd. 124, стр. 278а). Није исправно смештати је јужно од манастира Девич (Мацура, 2001, стр. 121 и карта нахије Вучитрн).

⁶³ Село Рашевац, Рашевце налазило се на падини Чичавице, северозападно од Кола. Крајем XIX века, због смањења броја људи, Рашевац и заселак Коло су административно спојени у једно село. Део становника Рашевца се преселио у Коло, тако да се почетком XX века за Коло користио и други назив Рашевац (Урошевић, 1965, стр. 48, 219).

⁶⁴ Јужно од Србице.

⁶⁵ У *Обласџи Бранковића* уписан је једино Самаков у Лабу (Hadžibegić i dr., 1971, стр. 316). Поред лапског и вучитрнског постојао је и Самаков у нахији Тополници (167 *Numarah*, 2004, стр. 332, 350, 356).

⁶⁶ Село се у *Белајском њоменику* из XVI века наводи као Санопси (Поповић и др., 2011, стр. 228, 230).

⁶⁷ Када је реч о Свињаринама (Hadžibegić i dr., 1972, стр. 196), не односи се на село у нахији Вучитрн већ на село у нахији Тополници.

⁶⁸ Заселак Самодреже.

Славковче	İslavkofçe	–	Славковићи
Славковче (друго)	İslavkofçe	–	Слаковце
Слатина	İslatina	Слатина ⁶⁹	Слатина
Слизова	İslivova	–	Шљивовица ⁷⁰
Смрековница	Smrekovniça	Смраковница	Смрековница
Стрелица Г. и Д.	İstreliça G. ve D.	Стрелица Горња	Стровце ⁷¹
Стрмце Доње	İstrmçe Dolna	Стрмац Доњи	Стрмац Доњи
Судимља Г. и Д.	Sudimla G. ve D.	–	Судимља Г. и Д.
Тврдовце Г. и Д.	İtvirdofçe G. ve D.	Тврдијовци	Трдевац
Технић	Tehnik	–	Технић
Трновце Г. и Д.	Tirnofçe G. ve D.	Трнавица Г. и Д.	Трнавце
Трновац д.и. Дреновче	Trnovaç n.d. Drenofçe	Дреновац	Дреновац ⁷²
Трстеник	Trstenik	Трстеник	Трстеник
Тудоричевце	Tudoriçe vçe	–	Турићевац
Тушимље Г., Д. и С.	Tușimle G., D. ve S.	Тушиља Г., Д. и С.	Тушиље
Угљарева	Uglareva	–	Угљаре, махала ⁷³
Уњемир	Unemir	Онамир	Ујмир/Добра Вода
Хаде	Hade	Халда	Аде
Хмељаница	Himelaniça	–	Мељеница
Храсник Доњи и Горњи	Hrasnik D.	Храсник	Ресник ⁷⁴
Црвена Водица	Çrvena Vodiça	–	Црквена Водица
Црни Врх	Çrni Virh	Црна Врх	Ишчезло ⁷⁵

⁶⁹ Hadžibegić i dr., 1972, стр. 60.

⁷⁰ Између Гојбуље и Скровне. Елезовић (1932, II свеска, стр. 242) наводи као Слизовица, село у тадашњој гојбуљској општини.

⁷¹ Није идентично Стрелици северно од Косовске Каменице (Hadžibegić i dr., 1972, стр. 66; Мацура, 2001, карта нахије Вучитрн) јер је она припадала нахији Тополници. Ова Стрелица, раније део властелинства Св. Стефана у Бањској, идентична је селу Стровце, Стровце на обронцима Чичавице (Шкриванић, 1956, стр. 183; Лома, 2013, стр. 211).

⁷² Дреновац, северно од Приштине, крај Лаба. Није идентичан Влашком Дреновцу (Hadžibegić i dr., 1972, стр. 112; Мацура, 2001, карта нахије Вучитрн) јер је Влашки Дреновац припадао нахији Призрен у Призренском санџаку.

⁷³ Данас махала села Шалце на Чичавици (Урошевић, 1965, стр. 316) а почетком XX века још увек засебно село (Нушић, 1903, стр. 77).

⁷⁴ Ресник код Вучитрна; његова стара селишта била су међник Светостефанског властелинства (Томовић, 2011, стр. 212). Није идентично потесу Храсник између села Гојбуља и засеока Батваре (Мацура, 2001, стр. 124).

⁷⁵ Налазило се северно од села Трстена и Гумниште, код истоименог планинског врха.

Црњељева	Çrnyeleva	–	Неутврђено ⁷⁶
Чикатова	Çikatova	Чикотово	Чикотово
Чичева Д.	Çiçeva D.	–	Неутврђено ⁷⁷
Чрмањ	Çirman	–	Неутврђено
Ћирас	Kiras	–	Ћирез ⁷⁸
Шалце	Şalçe	–	Шалце
Шарбановци д.и. Опардик	Şarbanofçi n.d. Opardik	Шарбановци	Непознато
Шибитул	Şibitul	Шипитува	Шипитула
Штитарица	İştitarîça	Штитарица	Штитарица
Штребилова	İştrebilova	–	Штрбулово
Штуцица (Г.) и Д.	İштуџиџа (G.) ve D.	Стуђинци Г. и Д.	Штутица

Неодјављени извори

Т. С. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi (İstanbul):
MAD Maliye defterleri: MAD 16, 1048.
TD Tapu Tahrir defterleri: TD 9, TD 22, TD 28, TD 234, TD 1048.
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Tapu Arşivi (Ankara):
TTd. Tapu Tahrir defterleri: TTd. 124.

Објављени извори

Ђорђевић, Т. Р. (1926). *Архивска испраћа за насеља у Србији у време прве владе кнеза Милоша (1815–1839)*. Београд: Српска краљевска академија.
Катић, Т. (2010а). Вилајет Пастриц (Паштрик) 1452/53. године. *Мешовића испраћа*, 31, 39–74.
Катић, Т. (2010б). *Ойширни йойис Призренскої санџака из 1571. іодине*. Београд: Историјски институт.
Катић, Т. (2020). *Војнучки дефтиер из 1455. іодине за санџаке Крушевац, Вучијирн, Призрен и вилајет Звечан, Јелеч, Рас, Сенице и Ходигед*. Београд: Историјски институт.

⁷⁶ Ово село се први пут пописује 1570/1571. године (видети Прилог 1, село бр. 229). Није идентично Црнољеву северозападно од Штимља јер је оно уписано у нахији Морава (TTd. 124, стр. 609а).

⁷⁷ Није идентично Доњем Чичеву (данас Чечево) у Клопотнику, које је такође заведено у овом попису (TTd. 124, стр. 293б). Можда има везе са Чечан градом, који се у народним песмама помиње као место где су двори Вука Бранковића, а налазио се северозападно од Брусника на падинама Чичавице.

⁷⁸ Средњовековни Кијерези (Ћирез) у нахији Вучитрн погрешно су идентификовани са селом Чртеж (Чиртеш) у Лабу у попису *Обласи Бранковића* из 1455. године (Hadžibegić i dr., 1972, стр. 320; Мацура, 2001).

- Катић, Т. (2021). Зеамет Влаха Вукове земље 1477. године. *Мешовићџа љрађа*, 42, 39–59.
- Катић, Т. (2024). Насеља српске жупе / османске нахије Тополнице (15–16. век). *Башићина*, 64, 223–242. <https://doi.org/10.5937/bastina34-54053>
- Катић, Т. и Гарић-Петровић, Г. (2012). Османски Алтин (Алтун-или) 1477. године. *Мешовићџа љрађа*, 33, 93–112.
- 167 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-ili Defteri (937/1530): *dizin ve tıpkı basım*, II. (2004). Ankara: T. C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.
- Hadžibegić, H., Handžić, A., i Kovačević, E. (1972). *Oblast Brankovića. Opširni katastarski popis iz 1455. godine*, 1. Sarajevo: Orijentalni institut u Sarajevu.
- Pulaha, S. (1974). *Defteri i Regjistrimit të sanxhakut të Shkodrës i vitit 1485*, I–II. Tiranë: Akademia e Shkencave e R. P. të Shqipërisë.
- Šabanović, H. (1964). *Krajište Isa-bega Ishakovića. Zbirni katastarski popis iz 1455. godine*. Sarajevo: Orijentalni institut u Sarajevu.

Литература

- Вукановић, Т. (1998). *Дреница – Друја српска Светџа Гора*. Приштина: Музеј у Приштини – Народна и Универзитетска библотека у Приштини.
- Елезовић, Г. (1932). *Речник косовско-мешохиској дијалектџа*, св. I–II. Београд: Графички уметнички завод „Планета”.
- Зиројевић, О. (1984). *Цркве и манастири на љодручју Пећке љаиријаришије до 1683. љодине*. Београд: Историјски институт – ИРО „Народна књига”.
- Ивановић, М. (1987). Црквени споменици XIII–XX века. У: А. Јевтић (ур.), *Загуждине Косова. Сџоменици и знамења српској народа* (стр. 386–547). Призрен–Београд: Епархија рашко-призренска – Богословски факултет.
- Лома, А. (2013). *Тојонимија Бањске хрисовуље*. Београд: САНУ.
- Мацура, М. (ур.) (2001). *Насеља и сџановнишџиво обласџи Бранковића 1455. љодине*. Београд: Српска академија наука и уметности.
- Милојевић, М. (1872). *Пушџоис дела Праве (Сџаре Срдије)*, II свеска. Београд: Државна штампарија.
- Нушић, Б. (1903). *Косово – љоис земље и народа*, књ. II. Нови Сад: Матица српска.
- Пешикан, М. (1981). Из историјске топонимије Подримља. *Ономџолошки љрилози*, II, 1–92.
- Пешикан, М. (1982). Зетско-хумско-рашка имена на почетку турског доба (први део). *Ономџолошки љрилози*, III, 1–120.
- Пешикан, М. (1984). Зетско-хумско-рашка имена на почетку турског доба (трећи део). *Ономџолошки љрилози*, V, 1–182.
- Пешикан, М. (1986). Стара имена из доњег Подримља. *Ономџолошки љрилози*, VII, 1–119.
- Поповић, Д., Тодић, Б. и Војводић, Д. (2011). *Дечанска љусџиња: скиџови и келије манастира Дечани*. Београд: Балканолошки институт САНУ.
- Станковић, Т. (1910). *Пушџне белешке љо Сџарџ Срдији 1871–1898*. Београд: Штампарија Ђ. Мунца и М. Карића.

- Томовић, Г. (2011). Властелинство манастира Светог Стефана у Бањској. У: Ђ. Трифуновић (прир.), *Повеља краља Милутићина манастиру Бањска – Светиостефанска хрисовуља* (стр. 195–249). Београд: Службени гласник.
- Урошевић, А. (1965). *Косово*. Београд: Научно дело.
- Урошевић, А. (1975). *Тојоними Косова*. Београд: САНУ.
- Храбак, Б. (2005). Куга у Албанији 1400–1800. године. *Арбанашке студије*, 3, 411–423.
- Шешум, У. (2014). Утицај сеобе мухаџира на промену етничке и верске структуре насеља Северне Старе Србије (1878–1910). *Српске студије*, 5, 79–135.
- Шешум, У. (2017). *Србија и Сјара Србија 1804–1839*. Београд: Филозофски факултет.
- Шкриванић, Г. (1956). Властелинство Св. Стефана у Бањској. *Историјски часопис*, 6, 177–199.
- Pulaha, S. (1984). *Popullsia shqiptare e Kosovës gjatë shek. XV–XVI*. Tiranë: 8 Nëntori.

Tatjana M. KATIĆ

Institute of History Belgrade
Belgrade (Serbia)

Uroš S. ŠEŠUM

University of Belgrade
Faculty of Philosophy
Department of History
Belgrade (Serbia)

Nahiye of Vučitrn in the 15th and 16th Centuries

Summary

This paper seeks to determine the number of settlements in the Vučitrn *nahiye* (area, administrative unit) in the 15th and 16th centuries, their geographical position and population dynamics. Based on the Ottoman archival documents, *tapu tahrir defters* of the Vučitrn *sancak*, especially the one from 1570 or 1571, the scope of the Vučitrn *nahiye* was established as well as the list of inhabited places, abandoned villages, *mezras*, and the most important monasteries. The majority of the 188 inhabited villages of the *nahiye* which appear in the Ottoman cadastral census from 1570/1571, were detected with the help of lexicographical sources, anthropogeographical works, and travel literature from the 19th century or based on preserved names in microtoponymy and material traces on site, thus enabling the mapping of settlements and drawing the boundaries of the *nahiye*. However, some old villages could not be located because they merged with other settlements, changed their names or did not leave any trace on the terrain or in the folk memory.

Identification of the disappeared settlements was made difficult or impossible by the consequences of lively migration processes, epidemics of infectious diseases, wars, and riots between the 16th and the beginning of the 20th century, but certainly most of

all by the changes in the ethnic structure of the abovementioned area. Namely, judging by the onomastics in the Ottoman *defters* from the 15th and 16th centuries, the Serbs were the predominant, if not the only Christian population, in the Vučitrn area. A small number of Muslims, whose ethnic origins were not possible to establish, were counted in 50 villages. In many cases, however, these were probably those who only owned land in the settlements but did not live there. By the end of the 16th century and later, the Albanian population started to inhabit the *nahiye* of Vučitrn, especially during and after the Ottoman-Habsburg wars at the end of the 17th and 18th centuries. In the same period, the emigration of Serbs took place, which finally led to a more dominant presence of Albanians in some parts of today's Kosovo and Metohija. The most profound ethnic changes happened in the 19th century, after the Serbian-Ottoman war in 1877–1878, when completely new Albanian, Circassian, and Bosnian Muslim villages were founded in the area of Vučitrn, Priština, and Gnjilane.

Keywords: *Sancak* of Vučitrn; Ottoman cadastral surveys; Vuk Branković's land.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons ауторска-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

Прилог 1.

Списак насеља нахије Вучитрн у попису Ttd. 124
из 1570/1571. године, са факсимилима⁷⁹

Листа насеља нахије Вучитрн

[221a]

1. Село Скровна – 2.200
2. Село Славковче – 1.000
3. Село Племетин – 4.000
4. Село Прилужје – 9.200
5. Село Врбница – 3.000
6. Село Доња Пантина – 8.074
7. Село Самодрежа – 5.458
8. Село Самопси – 6.386
9. Село Средња Дубница
10. Село Црвена Водица – 5.039
11. Село Доњи Кичић – 4.603
12. Село Рибарг – 3.805
13. Управни центар (*nefs*) Вучитрн – 25.000
14. Манастири планине Чичавице – 4.500
15. Село Штитарица – 8.000
16. Село Проданче – 3.500
17. Село Пестова – 9.000
18. Село Врба – 11.000
19. Село Карач – 4.000
20. Село Доња Судимља – 4.000
21. Село Кичић – 12.000
22. Село Доњи Преказ – 5.500
23. Село Мушковце другим именом Трлабућ – 3.000
24. Село Букош – 3.000
25. Село Ковач – 3.500
26. Село Шалце – 2.500
27. Село Гојдуђа – 6.000
28. Село Трстеник – 4.000
29. Село Крлигат – 2.000
30. Мезра Црна Коза – 700
31. Нијабет села речене нахије – 4.000
32. Село Доњи Храсник – 4.200
33. Село Марин – 2.500

⁷⁹ Бројеви уз свако село представљају износ државних прихода од дажбина становништва изражен у акчама.

34. Село Горња Судимља – 8.000
35. Село Гладно Село – 2.814
36. Село Горња Стрелица – 5.383
37. Село Уњемир – 4.000
38. Село Сићевица – 3.500
39. Село Бањска – 4.710
40. Село Влахиња – 3.499
41. Село Забређан – 2.087
42. Село Овчарева – 6.500
43. Село Красмировце – 3.000
44. Село Скочан – 2.000
45. Село Првиновце – 2.000
46. Село Лесковче – 5.500
47. Село Горња Градица – 2.700
48. Село Грабовце – 3.300
49. Село Новасел – 500
50. Село Хаде – 3.000
51. Село Бахша – 2.500
52. Село Баднос – 5.000
53. Село Добрина Лука – 5.300
54. Село Батпаре – 1.800
55. Село Крачет – 1.100
56. Село Резал – 910
57. Село Недакос – 3.200
58. Село Глоговче – 3.500
59. Село Облевик – 2.100
60. Село Врбница – 2.800
61. Село Горњи Храсник – 3.200
62. Село Бежанић – 1.300
63. Село Желивода – 1.300
64. Село Славковче – 2.500

[221b]

65. Село Гумниште – 3.000
66. Село Крајсалић – 1.500
67. Село Обрина – 3.200
68. Село Хмељаница – 1.400
69. Село Домањек – 800
70. Село Мађери – 2.500
71. Село Седлар – 3.500
72. Село Средња Лешница – 2.100
73. Село Смрековница – 4.799

74. Село Плужина, без раје – 1.200
75. Село Горња Пантина – 4.500
76. Село Кожинце – 1.000
77. Село Кундел, зову га још и Петрова – 500
78. Село Свињар – 1.800
79. Село Давидовце – 1.700
80. Село Горње Врбовце – 1.700
81. Село Ошљан – 1.800
82. Село Доња Штучица – 500
83. Село Тудоричевце – 3.000
84. Село Ракатница – 4.500
85. Село Гадиш – 1.000
86. Село Бошњак – 1.200
87. Мезра Грмље поред реченог села – 300
88. Село Кола – 1.200
89. Село Пољанце – 4.499
90. Село Руђани – 1.500
91. Село Доња Градица – 3.000
92. Село Окраштица – 3.500
93. Село Пасома – 3.500
94. Село Граничић – 999
95. Село Микушница – 2.300
96. Село Крајкова – 1.200
97. Село Корнатица – 2.700
98. Село Штребилова – 2.500
99. Село Штучица – 1.500
100. Село Градица – 2.922
101. Село Бресница – 4.078
102. Село Мокримал – 2.500
103. Село Мирашева Лука – 2.300
104. Село Котор – 2.500
105. Село Ликошан – 2.500
106. Село Качин Дол – 4.700
107. Село Јастребар – 1.000
108. Село Пинцељ – 1.300
109. Село Висаковце – 1.700
110. Село Кутова у близини села Гојбуђа – 500
111. Мезра Ланиш, изван старог дефтера – 200
112. Село Угљарева – 600
113. Село Селце – 1.000
114. Село Бенчуј – 3.221
115. Село Вучјак – 1.264
116. Село Брештица, без раје – 1.086

117. Мезра Врановце у близини Гладног Села – 639
118. Село Зијача, изван старог дефтера – 2.100
119. Село Милодеђа – 3.600
120. Село Медовик – 400
121. Село Ћирас – 3.000
122. Село Доња Косимлатица – 700
123. Село Лулковац – 1.450
124. Село Технић – 500
125. Село Горња Косимлатица – 2.000
126. Село Клећани – 1.300
127. Село Горње и Доње Тврдовце – 4.000
128. Село Михалич – 3.000
129. Село Обајгора – 2.000
130. Село Горња Дубница – 3.500
131. Село Доња Дубница – 3.671
132. Село Слатина – 2.550

[222a]

133. Село Пачебрат – 1.000
134. Село Чрмањ – 1.400
135. Село Брабронић – 4.500
136. Село Горња Ловуша – 2.300
137. Село Средња Ловуша – 3.500
138. Село Ловуша Велика – 7.000
139. Село Биочићк – 1.400
140. Манастир Девич у близини села Велика Ловуша – 200
141. Село Брусник – 2.600
142. Село Попова – 2.900
143. Село Горикућа другим именом Мала Обрина – 4.150
144. Село Горњи Кудрин – 300
145. Мезра Доњи Кудрин – 150
146. Село Сливова – 2.315
147. Село Глобар – 1.200
148. Село Горњи Кобилић – 4.400
149. Село Доњи Кобилић – 3.000
150. Село Васиљева – 1.599
151. Село Радишева – 3.000
152. Село Рашевци – 2.000
153. Село Горња Клина – 4.400
154. Село Средња Клина – 3.500
155. Село Доња Клина – 1.800
156. Село Бањица – 2.300
157. Село Мучин Дол другим именом Птица – 2.300

158. Село Робица – 4.500
159. Село Бускинци – 700
160. Село Желивода – 799
161. Село Доња Стрелица – 3.400
162. Село Подлужје – 2.900
163. Село Горње Љубче другим именом Шегаче – 2.900
164. Мезра Коларић близу села Давидовце – 518
165. Село Кућица – 3.000
166. *Исиушиено село йод др. 166*
167. Село Радијовци – 1.000
168. Село Горњи Добрашовци – 3.199
169. Село Доњи Добрашевици – 1.800
170. Село Покљек – 1.100
171. Манастир Мина – 100
172. Село Либојевце – 3.000
173. Село Мочвар – 1.700
174. Мезра Топола поред Резала – 300
175. Село Шарбановци другим именом Опардић – 2.800
176. Село Драшковић другим именом Горња Мрскула – 1.000
177. Село Мрскула – 1.600
178. Село Чикатова – 900
179. Мезра Серђе Поље близу већ наведеног села – 200
180. Село Кладорубница – 3.500
181. Село Злокућан – 2.300
182. Село Милатковце – 1.000
183. Село Горња Раковица, без раје – 600
184. Село Доња Раковица – 1.500
185. Село Божовце – 1.000
186. Село Горња Лешница – 1.700
187. Село Белина – 1.300
188. Село Галица – 1.000
189. Село Мали Преказ – 1.300
190. Село Рајовце, без раје – 300
191. Село Доње Стрмце – 2.200
192. Село Горњи Ловци, без раје – 450
193. Село Доњи Ловци – 1.500
194. Село Горње Трновце – 1.500
195. Село Доње Трновце – 800
196. Село Гориш – 3.000
197. Село Самаков – 2.000
198. Село Котор изван старог дефтера – 999
199. Село Горње Тушимље – 500

200. Село Средње Тушимље – 3.000

201. Село Дубовце – 1.000

[222b]

202. Село Доње Тушимље – 3.300

203. Мезра Тураће – 700

204. Село Броћна – 6.000

205. Село Русиновце – 2.500

206. Село Лудковац – 2.200

207. Село Невадовце – 2.200

208. Село Витиште – 750

209. Село Горње Велико Љубче – 7.685

210. Село Злокућан – 1.315

211. Село Невољан – 1.000

212. Село Горњи Прековци – 900

213. Село Доњи Прековци – 1.000

214. Село Витак – 3.000S

215. Село Виљанци – 5.000

216. Село Боровинце – 800

217. Село Белаћевце – 1.200

218. Село Сидовце – 500

219. Село Шибитул – 2.000

220. Село Кузмин – 3.200

221. Село Добродуд – 4.000

222. Село Вражегрнци – 2.000

223. Село Дујевац – 2.800

224. Село Дрвар – 1.200

225. Село Горње Дреновце – 3.500

(умейнуйо) Село Трновац другим именом Дреновце – 5.000

226. Село друго Дреновце – 3.000

227. Село Поповце поред села Невадовце – 500

228. Село Црни Врх – 857

229. Село Црњељева изван старог дефтера – 500

230. Село Јасеновик – 4.000

231. Село Горња Крушевица – 1.999

232. Село Дошевци другим именом Дојковци – 1.300

233. Село Доња Чичева – 1.250

234. Село Краветина – 1.250

235. Село Црквена Кандил, без раје – 200

236. Мезра Ђурђе – 200

237. Мезра Лопаш – 140

Факсимили:

T. C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi, TTd. 124, 221a-b

T. C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi, TTD. 124, 222a-b

Прилог бр. 2

Карта Вучитрнске нахије у другој половини XVI века

